

بررسی عملکرد وزارت جهاد کشاورزی
در دولت یازدهم

معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر: مطالعات زیربنایی

کد موضوعی: ۲۵۰
شماره مسلسل: ۱۵۴۶۸
شهریورماه ۱۳۹۶

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۱.....	مقدمه
۲.....	بیان مسئله
۲.....	میزان تولید محصولات کشاورزی
۳.....	تراز تجاری محصولات کشاورزی
۵.....	ضریب خود کفایی محصولات اساسی
۷.....	بهره‌وری عوامل تولید
۸.....	زیرساخت‌ها
۱۰.....	تأمین نهاده‌ها
۱۱.....	حمایت‌ها
۱۲.....	مدیریت کلان بخش
۱۳.....	جمع‌بندی
۱۴.....	منابع و مأخذ

بررسی عملکرد وزارت جهاد کشاورزی در دولت یازدهم

چکیده

بررسی شاخص‌های مختلف مرتبط با بخش کشاورزی در دوره چهارساله دولت یازدهم نشان می‌دهد که در مجموع شاخص‌ها برآیند مثبتی نسبت به دوره ماقبل، اتفاق افتاده است. طی دوره تصدی دولت یازدهم وضعیت تراز تجاری محصولات کشاورزی بهبود معناداری را نشان می‌دهد به طوری که ایران در سال ۱۳۹۵ در تولید گندم به خودکفایی رسید و در تولید شکر عملکرد نسبتاً موفق‌تری داشته است. البته عملکرد این بخش در تولید روغن و کنجاله و افزایش ضریب خودکفایی آنها موفقیت نداشته است. ضعف‌هایی هم در مدیریت کلان بخش دیده می‌شود که البته مختص این دولت نبوده و به نوعی در وزارت جهاد کشاورزی نهادینه شده است که از آن جمله می‌توان به رویکرد پروژه‌ای در مدیریت کلان، کادرسازی نامناسب و گرایش به امور تصدیگری اشاره کرد.

مقدمه

امنیت غذایی و تأمین آن به‌عنوان مهمترین وظیفه حاکمیتی دولت‌ها شمرده می‌شود. اهمیت این موضوع به‌دلیل موضع‌گیری‌های جهانی در برابر ایران دوچندان است. به‌همین دلیل بخش کشاورزی، با توجه به اینکه کشور همواره از نظر سیاسی با محدودیت‌ها و تحریم‌هایی مواجه بوده است مورد توجه متولیان کشور قرار داشته و دارد. البته در مقاطع خاص زمانی با توجه به تغییرات میزان درآمدهای نفتی و همچنین تغییر مدیران بخش کشاورزی به‌دلیل تغییر دولت‌ها، بعضاً رفتارهای مدیریتی دیده می‌شود که نه تنها در راستای حمایت و توسعه بخش کشاورزی نبوده، بلکه برعکس موجبات تخریب این بخش را فراهم کرده است.

فعالیت‌های کشاورزی و درآمدهای ناشی از آن همواره با سرنوشت روستائیان کشور که ازجمله ضعیف‌ترین اقشار جامعه می‌باشند در ارتباط مستقیم بوده است، به‌همین دلیل حمایت و برنامه‌ریزی صحیح در این بخش به‌طور مستقیم بر اقتصاد روستا تأثیر مثبت خواهد داشت و رونق اقتصادی روستاها موجب بهبود وضعیت معیشتی روستائیان با حفظ و ارتقای کرامت انسانی آنها در مقایسه با حمایت‌های یارانه‌ای مستقیم می‌شود، بنابراین توجه به این بخش، هم از جهت افزایش تولید در بخش واقعی اقتصاد و هم از جهت عدالت‌محوری جامعه به نفع روستائیان اهمیت زیادی دارد.

بیان مسئله

فرصت خدمت دولت‌ها در ایران به دوره‌های چهارساله تقسیم می‌شود. این دوره‌های چهارساله را می‌توان به‌عنوان یک محدوده زمانی برای مقایسه یا بررسی عملکرد دولت‌های مختلف تعریف کرد. از طرفی رسیدگی به محرومان و اقشار کم‌درآمد، از مهمترین اولویت‌ها و شعارهای تمام دولت‌ها بوده است. بخش کشاورزی با توجه به نقش معنادار آن در تأمین اقتصادی روستائیان می‌تواند به‌عنوان یکی از اولویت‌های مهم اقتصاد برای ایجاد درآمد پایدار برای این قشر عمل کند. پژوهش حاضر به‌منظور بررسی عملکرد دولت یازدهم در بخش کشاورزی به این مسئله پرداخته است.

میزان تولید محصولات کشاورزی

بررسی میزان تولید محصولات کشاورزی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ نشان می‌دهد که میزان تولید محصولات در تمام گروه‌های محصولی رشد معناداری داشته است.

جدول ۱. تولید محصولات کشاورزی طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵

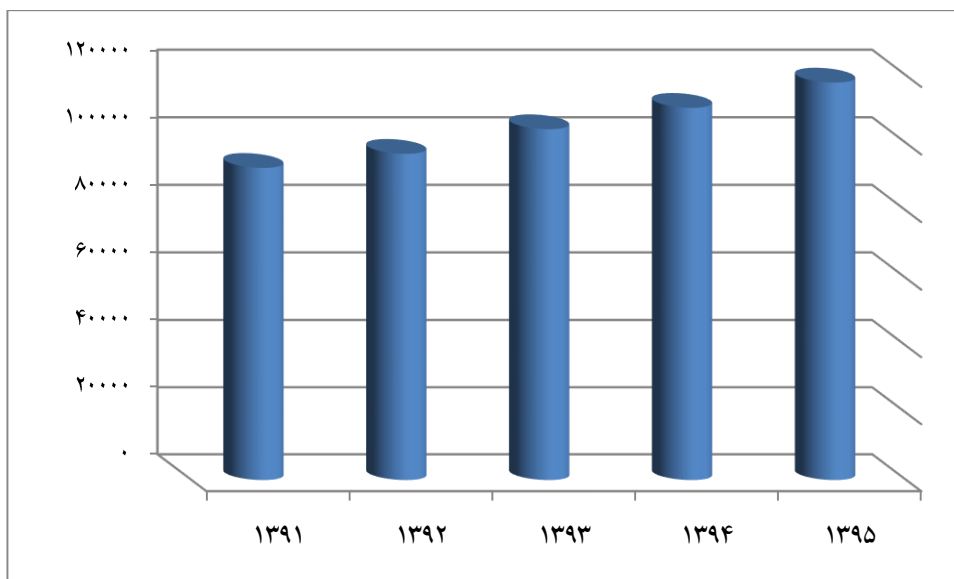
متوسط نرخ رشد (درصد)	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	شرح
۵/۲	۸۲۶۹۲	۷۷۰۳۹	۷۴۰۷۲	۶۸۰۷۴	۶۵۵۰۶	محصولات زراعی
۷/۶	۲۰۵۳۱	۱۹۳۷۸	۱۶۵۲۰	۱۵۹۵۶	۱۴۹۰۳	محصولات باغی
۳/۷	۱۳۶۸۳	۱۳۰۷۷	۱۲۶۲۱	۱۱۹۵۸	۱۱۵۵۴	دام و طیور
۸/۳	۱۰۵۱	۹۸۳/۸	۹۴۷/۲	۸۸۵	۷۴۳/۷	شیلات و آبزیان
۵/۴	۱۱۷۹۶۰	۱۱۰۴۷۷/۸	۱۰۴۱۶۰/۲	۹۶۸۷۳	۹۲۷۰۶/۷	کل تولید

مأخذ: وزارت جهاد کشاورزی.

براساس اطلاعات منتشر شده وزارت جهاد کشاورزی، در بازه زمانی بین سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ میزان تولید محصولات زراعی از ۶۵/۵ میلیون تن به بیش از ۸۲/۵ میلیون تن افزایش یافته است. در همین بازه زمانی میزان تولید محصولات باغی از ۱۴/۹ میلیون تن با افزایش ۵/۶ میلیون تنی به بیش از ۲۰/۵ میلیون تن رسیده است. در زیربخش دام و طیور، تولید ۱۱/۵ میلیون تنی به حدود ۱۳/۶ میلیون تن رسیده است. زیربخش شیلات نیز با متوسط رشد ۸/۳ درصد در سال از ۷۴۳ هزار تن به تولیدی در حدود ۱۰۵۱ هزار تن افزایش یافته است که با رشد متوسط ۸/۳ درصدی بالاترین میزان رشد را در بین زیربخش‌های بخش کشاورزی به‌خود اختصاص داده است.

نمودار ۱. میزان تولید محصولات کشاورزی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ (هزار تن)

مأخذ: وزارت جهاد کشاورزی.

بررسی کل تولیدات کشاورزی در طول بازه نشان می‌دهد که کل تولیدات کشاورزی از ۹۲ میلیون تن در سال ۱۳۹۱ به بیش از ۱۱۷ میلیون تن در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است.

تراز تجاری محصولات کشاورزی

بررسی میزان تراز تجاری محصولات کشاورزی در پنج سال منتهی به سال ۱۳۹۵ نشان از روند بهبود تراز تجاری در محصولات کشاورزی دارد.

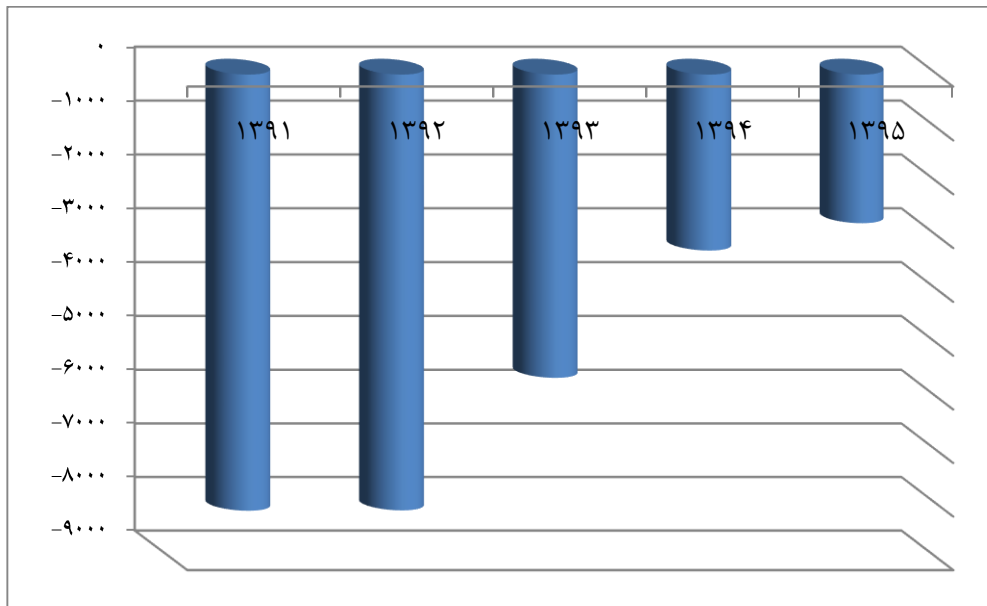
جدول ۲. میزان واردات و صادرات محصولات کشاورزی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴

تراز تجاری ارزشی	تراز تجاری وزنی	ارزش (میلیون دلار)		میزان (هزار تن)		سال
		صادرات	واردات	صادرات	واردات	
-۸۱۱۴	-۱۷۵۶۱	۶۱۰۹	۱۴۲۲۳	۴۴۶۳	۲۲۰۲۴	۱۳۹۱
-۸۱۰۷	-۱۴۲۷۲	۵۲۹۰	۱۳۳۹۷	۴۱۲۴	۱۸۳۹۵	۱۳۹۲
-۵۶۳۴	-۱۷۶۳۵	۶۸۷۱	۱۲۵۰۵	۵۷۷۸	۲۳۴۱۳	۱۳۹۳
-۳۲۶۹	-۱۳۶۳۲	۵۹۴۲	۹۲۱۱	۵۱۰۵	۱۸۷۳۷	۱۳۹۴
-۲۷۶۱	-۸۶۲۹	۶۲۸۶	۹۰۴۷	۶۱۱۵	۱۷۶۷۶	۱۳۹۵

مأخذ: آمارنامه‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران.

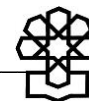
براساس اطلاعات منتشر شده گمرک جمهوری اسلامی ایران تراز تجاری وزنی محصولات کشاورزی از منفی ۱۷/۵ میلیون تن به کمتر از منفی ۸/۷ میلیون تن در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است و تراز ارزشی آن نیز از عددی در حدود منفی ۸/۱ میلیون دلار به حدود منفی ۲/۷ میلیون دلار بهبود یافته است.

نمودار ۲. روند تغییرات تراز تجاری ارزشی محصولات کشاورزی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ (میلیارد دلار)

مأخذ: آمارنامه‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران.

در آغاز فعالیت دولت یازدهم تراز تجاری محصولات کشاورزی بیش از منفی ۸ میلیارد دلار بوده است که در طول دوره مدیریت دولت یازدهم این شاخص به تدریج بهبود یافته است و در پایان سال ۱۳۹۵ با بیش از ۵/۵ میلیارد دلار کاهش به رقمی حدود منفی ۲/۷ میلیارد دلار کاهش یافته است.

ضریب خودکفایی محصولات اساسی

دستیابی به خودکفایی خصوصاً در زمینه تولید محصولات اساسی همواره یکی از مهمترین دغدغه‌های مسئولان جمهوری اسلامی ایران است. به همین دلیل دولت‌های مختلف همواره هدفگذاری و سیاستگذاری‌هایی را برای حصول این امر مهم در نظر می‌گیرند.

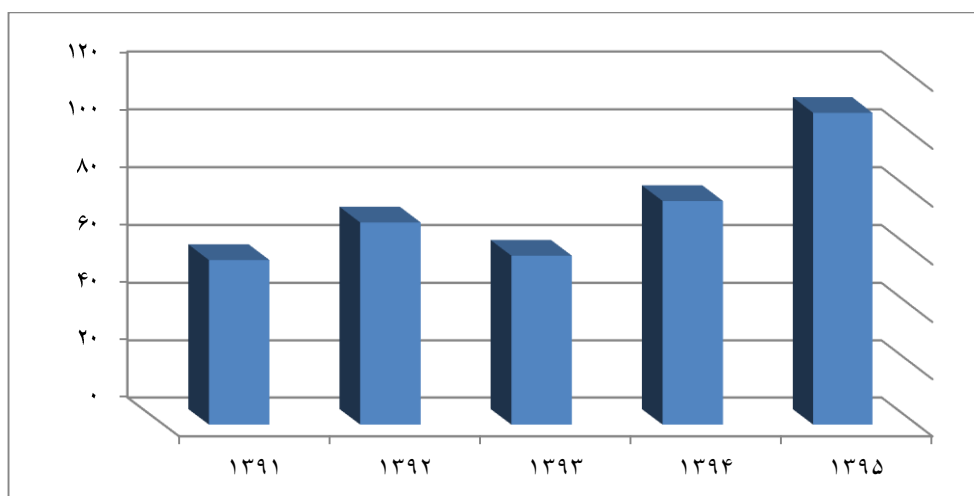
جدول ۳. ضرایب خودکفایی محصولات اساسی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ (درصد)

سال	گندم	برنج	جو	ذرت	شکر	روغن	کنجاله	پنبه
۱۳۹۱	۵۷/۴	۵۴/۲	۶۳/۳	۲۴/۷	۴۹/۸	۶/۲۶	۱۲/۴	۸۰/۴
۱۳۹۲	۷۰/۴	۴۴/۹	۸۱/۲	۳۱/۵	۴۰/۴	۶/۷	۱۱	۷۶
۱۳۹۳	۵۸/۹	۵۵/۸۳	۶۱/۸	۲۱/۲	۶۳/۱۴	۶/۸	۹/۹	۷۸/۶
۱۳۹۴	۷۷/۸	۶۷/۱۵	۶۳/۱	۱۵/۹	۷۶/۷۲	۳/۳	۷/۷	۷۷/۸
۱۳۹۵	۱۰۸/۳	۷۷/۱	۷۴/۳	۱۴/۴	۷۰/۷	۶/۱	۸/۳	۵۱/۹

مأخذ: آمارنامه‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران و وزارت جهاد کشاورزی.

بررسی روند تغییرات ضریب خودکفایی محصولات مختلف نشان می‌دهد که در برخی محصولات این روند مثبت بوده است و در برخی موارد هم تغییرات مثبتی دیده نمی‌شود. در بین محصولات مورد بررسی برنج، شکر، جو و گندم دارای رشد مناسبی در ضریب خودکفایی بوده‌اند، اما در محصولاتی مانند ذرت، روغن، کنجاله و پنبه کاهش ضریب خودکفایی را شاهد بوده‌ایم که البته برای ذرت با توجه به آب‌بر بودن و شرایط منابع آب کشور این مسئله قابل توجیه است.

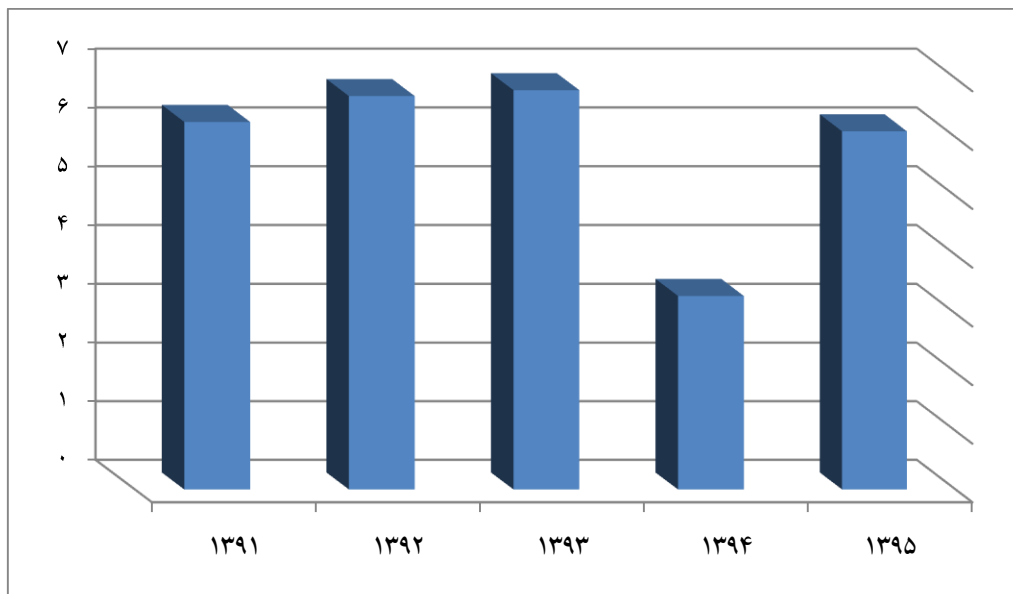
نمودار ۳. روند تغییرات ضریب خودکفایی گندم از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴

مأخذ: آمارنامه‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران.

گندم به‌عنوان مهمترین محصول کشاورزی ایران که بیش از ۴۰ درصد از کالری مصرفی هر فرد ایرانی را تأمین می‌کند همواره مورد توجه متولیان بخش کشاورزی بوده است. براساس اطلاعات رسمی ارائه شده در زمینه تولید، واردات و ذخایر استراتژیک گندم ضریب خودکفایی از ۵۷ درصد در سال ۱۳۹۱ به حدود ۱۰۸ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است.

نمودار ۴. ضریب خودکفایی روغن از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ (درصد)

مأخذ: وزارت جهاد کشاورزی.

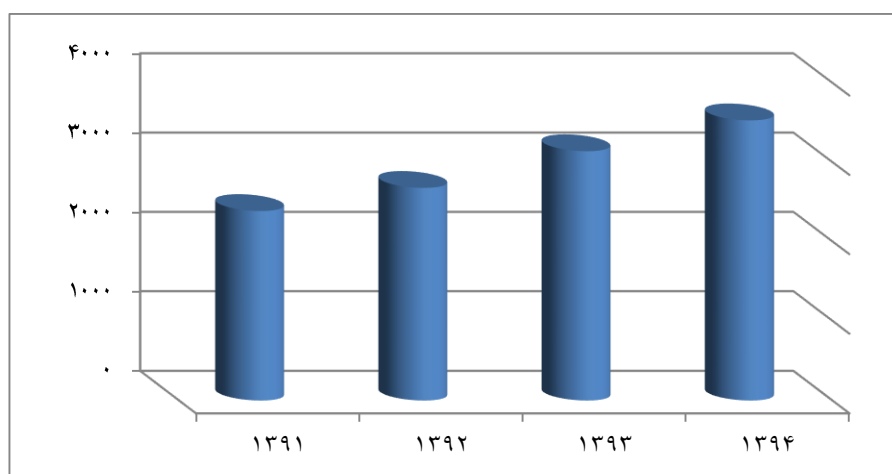
بررسی روند ضریب خودکفایی روغن به‌عنوان مهمترین محصولات غذایی تأمین‌کننده امنیت غذایی نشان می‌دهد که ضریب خوداتکایی این محصول از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ کاهش داشته درحالی‌که براساس برنامه ارائه شده وزارت جهاد کشاورزی در سال ۱۳۹۵ ایران در تولید روغن باید به ضریب خودکفایی در حدود ۳۳ درصد می‌رسید که در عمل این اتفاق نیفتاده است و در پنج سال منتهی به سال ۱۳۹۰ ضریب خوداتکایی در تولید روغن ۶ درصد بوده است.

بهره‌وری عوامل تولید

در تأمین امنیت غذایی علاوه بر افزایش میزان تولید، میزان تولید در واحد سطح از اهمیت بالایی برخوردار است. مهمترین شاخصی که در این زمینه می‌توان نام برد عملکرد محصولات در واحد سطح می‌باشد.

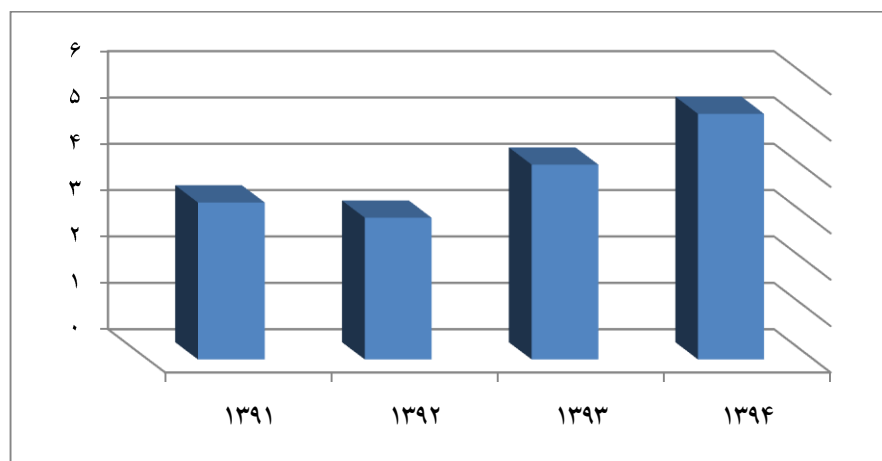
نمودار ۵. روند تغییرات عملکرد گندم آبی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴

مأخذ: همان.

براساس آمارهای رسمی منتشر شده وزارت جهاد کشاورزی میزان عملکرد گندم آبی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ حدود ۴۸ درصد رشد داشته است و از $\frac{۲}{۳}$ به بیش از $\frac{۳}{۶}$ تن در هکتار رسیده است.

نمودار ۶. میزان تولید گندم دیم در هکتار به ازای هر میلیمتر بارش (کیلوگرم)

مأخذ: وزارت جهاد کشاورزی و سازمان هواشناسی.

در کشت دیم مهمترین نهاده میزان بارش و پراکنش آن است، بنابراین در مقادیر ثابت بارش اگر میزان عملکرد به میزان قابل توجهی افزایش پیدا کند دلیلی بر افزایش بهره‌وری از نهاده‌های تولید

است. بررسی میزان تولید دیم در هکتار گندم به‌ازای هر میلیمتر بارش نشان می‌دهد که این شاخص طی بازه زمانی مورد مطالعه بیش از ۵۰ درصد رشد داشته است.

زیرساخت‌ها

اصلاح و ترمیم زیرساخت‌های تولید از مهمترین وظایف حاکمیتی دولت‌هاست که با آن پایداری و میزان تولید محصولات مختلف تقویت می‌شود.

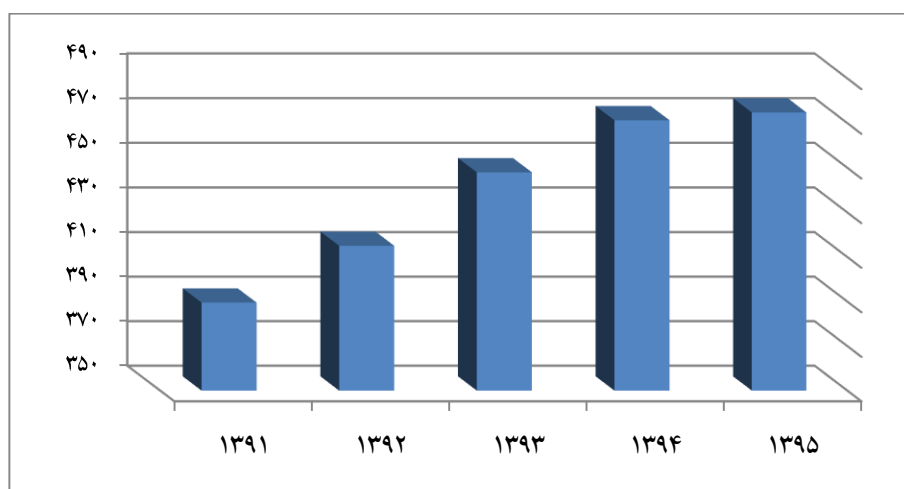
جدول ۴. تعداد کمباین و تراکتورهای موجود در کشور از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ (هزار دستگاه)

سال	تراکتور	کمباین غلات
۱۳۹۱	۳۸۹/۵	۱۴/۶
۱۳۹۲	۴۱۵/۰	۱۴/۸
۱۳۹۳	۴۴۸/۰	۱۵/۱
۱۳۹۴	۴۷۱/۳	۱۶/۰
۱۳۹۵	۴۷۴/۸	۱۶/۹

مأخذ: وزارت جهاد کشاورزی.

در بین زیرساخت‌های تولید محصولات زراعی و باغی تراکتور و کمباین دو عنصر بسیار مهم و تأثیرگذارند. آمارهای ارائه شده توسط وزارت جهاد کشاورزی نشان می‌دهد که تعداد کمباین‌های برداشت غلات از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ حدوداً ۲۳۰۰ عدد افزایش یافته است و به‌طور متوسط سالیانه حدود ۲/۳ درصد تعداد کمباین‌های غلات موجود در کشور افزایش یافته است.

نمودار ۷. تعداد تراکتور موجود در کشور از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ (هزار دستگاه)

مأخذ: وزارت جهاد کشاورزی.

تراکتور مهمترین بخش از مکانیزاسیون در بخش کشاورزی است. تعداد این ماشین در سال ۱۳۹۱ حدود ۳۸۹ هزار دستگاه بوده و در سال ۱۳۹۲ با افزایش ۲۳ درصدی به عددی در حدود ۴۷۸ هزار دستگاه افزایش یافته است.

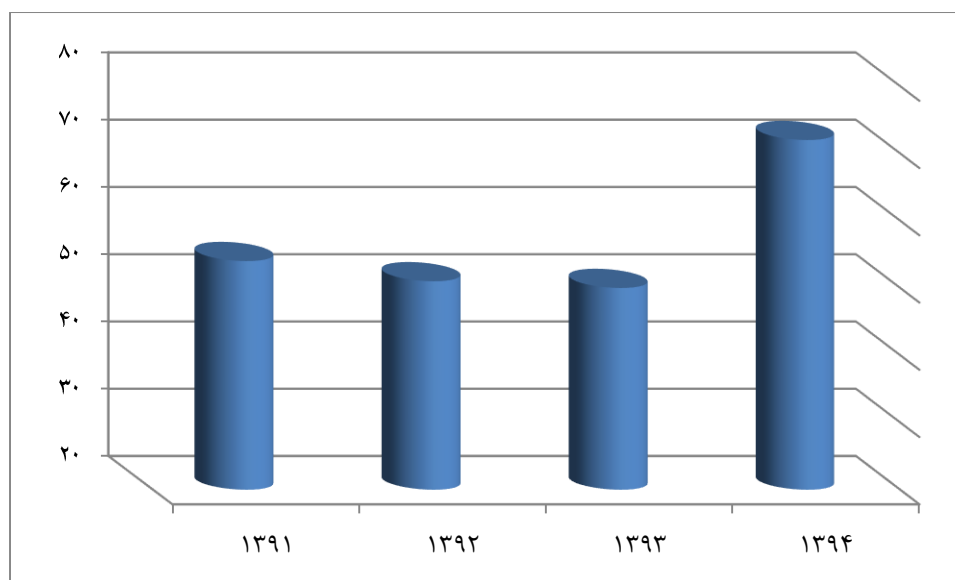
جدول ۵. تعداد شناورهای صیادی کشور (فروند)

سال	تعداد شناورهای صیادی
۱۳۹۱	۱۱۵۸۶
۱۳۹۲	۱۱۵۶۳
۱۳۹۳	۱۱۴۹۸
۱۳۹۴	۱۱۳۶۹

مأخذ: وزارت جهاد کشاورزی.

براساس اعلام وزارت کشاورزی تعداد شناورهای صیادی در کشور از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ در حدود ۲ درصد کاهش یافته است. البته شناورهای صیادی دارای ابعاد و ظرفیت‌های مختلفی هستند که کشتی دارای بالاترین ظرفیت، لنج و قایق در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

نمودار ۸. تعداد کشتی صیادی موجود در کشور (فروند)

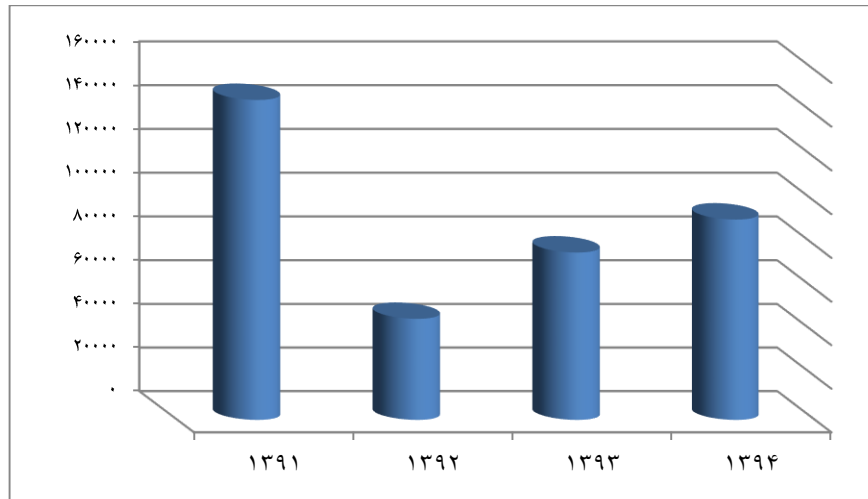

مأخذ: وزارت جهاد کشاورزی.

با توجه به آمارهای منتشره وزارت جهاد کشاورزی در سال ۱۳۹۴ تعداد کشتی‌های صیادی موجود در کشور که تماماً در آب‌های جنوب فعالیت می‌کنند به ۷۲ فروند رسیده است که نسبت به

سال ۱۳۹۱ حدود ۳۳ درصد افزایش یافته است.

نمودار ۹. عملکرد تجهیز مزارع به آبیاری تحت فشار از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ (هکتار)

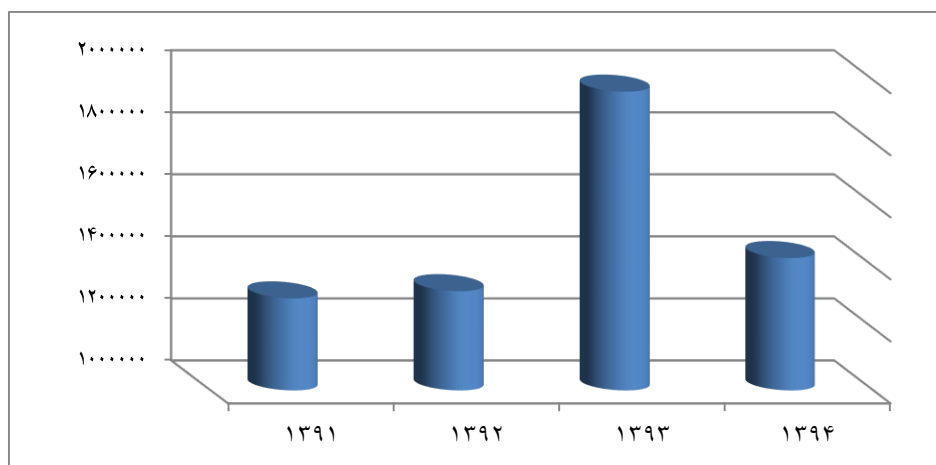
مأخذ: همان.

براساس اعلام وزارت جهاد کشاورزی عملکرد تجهیز مزارع به آبیاری تحت فشار در سال ۱۳۹۴ حدود ۹۱ هزار هکتار بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۱ حدود ۳۷ درصد کاهش داشته است.

تأمین نهاده‌ها

در طول زنجیره تولید، بخشی به نهاده‌ها اختصاص دارد که دارای اهمیت بسیار بالایی است. در بین نهاده‌های تولید، کودهای شیمیایی اهمیت غیرقابل انکاری دارند.

نمودار ۱۰. میزان تدارک کود شیمیایی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ (تن)

مأخذ: همان.

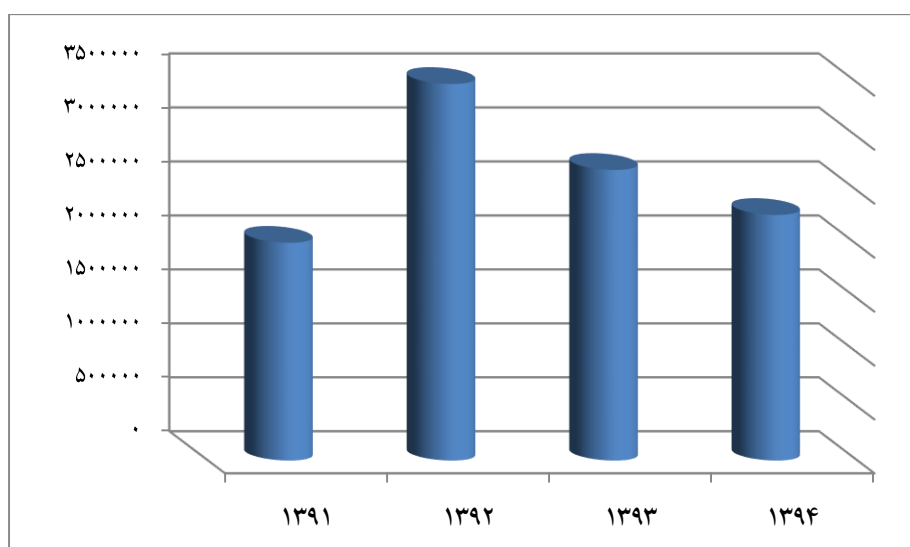

براساس اطلاعات منتشر شده وزارت جهاد کشاورزی، میزان تدارک کود شیمیایی در کشور بعد از سال ۱۳۹۱ رو به بهبود بوده است، به طوری که در سال ۱۳۹۴ این عدد حدوداً ۱۰ درصد نسبت به سال ۱۳۹۱ افزایش یافته است.

حمایت‌ها

با توجه به وجود الگوی کشت نامناسب در کشور، هرساله در برخی محصولات با مشکل بازار فروش مواجه می‌شویم، لذا دولت موظف است برای حمایت از کشاورزان محصولات را به صورت توافقی خرید کند.

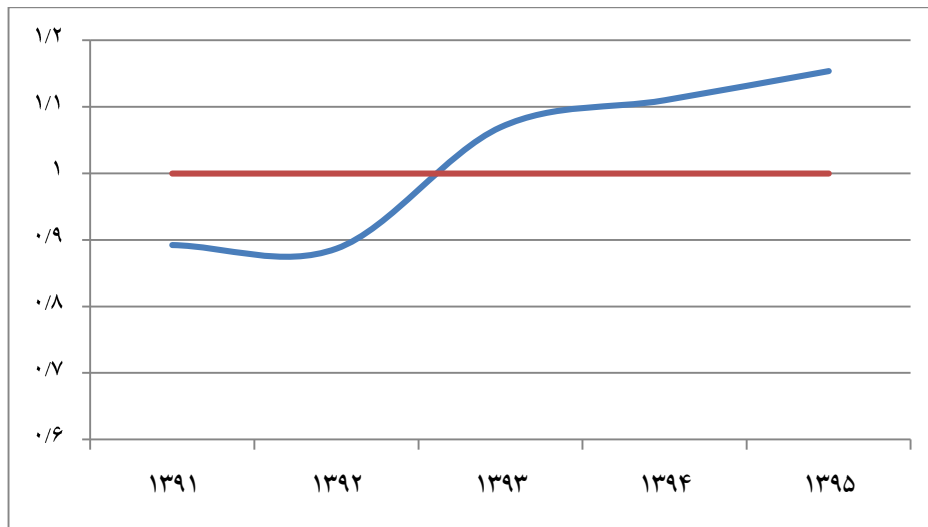
نمودار ۱۱. میزان خرید توافقی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ (تن)

مأخذ: همان.

براساس اعلام وزارت جهاد کشاورزی، میزان خرید توافقی در سال ۱۳۹۱ حدود دو میلیون تن بوده است در حالی که این عدد در سال ۱۳۹۴ به بیش از ۲/۲ میلیون تن رسیده و به طور متوسط در سه سال منتهی به سال ۱۳۹۴، سالیانه حدود ۲/۷ میلیون تن محصول از کشاورزان به صورت توافقی خریداری شده است.

نمودار ۱۲. رابطه مبادله قیمت تضمینی و شاخص قیمت کالا و خدمات مصرفی

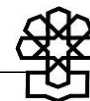
مأخذ: بانک مرکزی.

یکی از مهمترین و رایج‌ترین حمایت‌هایی که از بخش کشاورزی صورت می‌گیرد اعلام قیمت‌های تضمینی است که براساس قانون هرساله باید به اندازه نرخ تورم افزایش یابد که البته در سال‌هایی این رویه قانونی رعایت نشده است، اما آمار و اطلاعات نشان می‌دهد که بعد از سال ۱۳۹۲ این رویه اصلاح شده و متوسط افزایش نرخ تضمینی از نرخ تورم بالاتر بوده است.

مدیریت کلان بخش

حصول به اهداف تعیین شده و بهبود شاخص‌های عملکردی، می‌تواند ارزیابی مثبتی را برای یک بخش به همراه آورد، اما موضوعی که شاید اهمیت آن بیشتر از بهبود شاخص‌ها می‌باشد، نهادینه کردن اقدامات و سیاست‌ها در ساختار تشکیلاتی و نیروی انسانی زیربخش‌های کشاورزی است. بر این اساس لازم است همواره شاخص‌های حاصل شده پایدار مانده و با تغییرات مدیریتی دستخوش تغییر نشود. بررسی نحوه مدیریتی بخش کشاورزی در دولت یازدهم حاکی از وجود سه نقطه ضعف عمده است:

اول - نگاه کلان تیم مدیریتی وزارت جهاد کشاورزی به مدیریت بخش، نگاهی مقطعی و زودگذر است و توجه کمتری به مدیریت تشکیلاتی بخش و نهادینه کردن سیاست‌ها و اقدامات در ساختار نیروی انسانی وزارتخانه بوده است. مصداق این موضوع طرح‌های محوری مختلفی است که در این دوره همانند دوره مدیریتی قبلی وزیر فعلی، برای محصولات مهم از قبیل: طرح محوری گندم، چغندر قند و ... تعریف شده است. این نوع نگاه حاکی از آن است که مبنای مدیریت فعلی بخش کشاورزی بر بهبود شرایط تولید محصولات مهم، به جای اصلاح و بهبود ساختار تشکیلاتی پایدار، اقدام به ایجاد ساختاری

جدید فراتر از تشکیلات مربوطه به منظور حصول سریع‌تر اهداف می‌کند. به عبارت ساده‌تر براساس این نحوه مدیریت، تصمیمات اکثراً به مقتضای شرایط موجود تغییر می‌یابد. از آنجا که این نوع نگرش به شدت متکی به فرد است، با تغییر مدیریت بخش، عملاً کارآیی خود را از دست داده و با مشکل مواجه می‌شود. موضوعی که مصداق آن را می‌توان در مقطع بعد از سال ۱۳۸۴ و بعد از تغییر مدیریت بخش کشاورزی به عینه مشاهده کرد.

دوم - تیم مدیریتی بخش کشاورزی در دولت یازدهم را می‌توان یک تیم باتجربه و کارآ دانست که حصول شاخص‌های عملکردی و نسبتاً مناسب، مؤید این موضوع است. اما یک نکته بسیار مهم مغفول مانده است و آن کادرسازی مورد نیاز برای مدیران آینده و جایگزین در بخش است، زیرا تغییر نسل و تداوم مدیریت این وزارتخانه را دچار مشکل کرده و ریسک بالایی را برای این بخش در بر خواهد داشت. البته در ابتدای فعالیت این دولت طرحی تحت عنوان «طرح تربیت مدیران آینده بخش کشاورزی» یا «جانشین‌پروری» تهیه و اجرا شد، ولی نتایج حاصله از این طرح ضعیف ارزیابی می‌شود. سوم - توجه بیش از حد مدیریت کلان به امور تصدیگری به نحوی که بیشتر وقت و انرژی مدیران به این موضوعات پرداخته شده و با توجه به محدود بودن ظرفیت بخش دولتی، قاعدتاً بخشی از وظایف حاکمیتی با چالش مواجه می‌شود. به عنوان مثال در شش ماه دوم هر سال بخش عمده نیروی مدیریتی بخش، صرف تنظیم بازار میوه شب عید می‌شود که یک فعالیت کاملاً تصدیگری است و می‌تواند به بخش خصوصی واگذار شود.

چهارم - تداوم دیوان‌سالاری و استمرار رویه‌های دست‌وپاگیر سر راه متقاضیان مشاغل کشاورزی، علیرغم ماهیت غیردولتی بیش از ۹۰ درصد فعالیت‌های کشاورزی که توسط بخش خصوصی انجام می‌شود، الزام به اخذ انواع مجوزها و استعلام‌ها، باعث سختی فعالیت‌های بخش و عدم امکان ورود و خروج آسان و روان در این بخش است. مجموع این رویه‌ها محیط کسب‌وکار در بخش کشاورزی را با اشکالات زیادی مواجه کرده است.

ذکر این نکته ضروری است که اشکالات ذکر شده مختص به این دوره مدیریتی نبوده و در زمان تصدی سایر دولت‌ها هم این مشکلات به نحوی وجود داشته است.

جمع‌بندی

بررسی شاخص‌های مختلف در بخش کشاورزی به طور کلی، نشان از پیشرفت معنادار این بخش در دوره تصدیگری دولت یازدهم می‌باشند. هر چند وضعیت اقلیمی در این دوره بهتر از مدت مشابه قبل از آن بوده است، به طوری که میزان بارش در سه سال منتهی به سال زراعی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ نسبت به مدت مشابه قبل از آن حدود ۵/۵ درصد بهبود یافته است، اما در عین حال تأثیر مثبت اقدامات

مدیریتی در این دوره غیرقابل انکار می‌باشد در مجموع عملکرد وزارت جهاد کشاورزی در این دوره مثبت ارزیابی می‌شود. هرچند همچنان خطر ناپایدار بودن شاخص‌های حاصل شده به دلیل نوع نگرش مدیریتی کماکان احساس می‌شود.

منابع و مأخذ

۱. آمارهای اقتصادی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بازیابی در تاریخ ۱۳۹۶/۳/۲۰. دسترسی در www.cbi.ir
۲. مرکز آمار و فناوری اطلاعات، وزارت جهاد کشاورزی، بازیابی در تاریخ ۱۳۹۶/۳/۲۰، دسترسی در amar.maj.ir
۳. آمارهای هواشناسی، وزارت نیرو، بازیابی در تاریخ ۱۳۹۶/۳/۲۰، دسترسی در wrs.wrm.ir/m3/gozaresh.asp
۴. آمارنامه‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران. بازیابی در تاریخ ۱۳۹۶/۳/۲۰، دسترسی در www.irica.gov.ir/Portal/.../ShowPage.aspx

شماره مسلسل: ۱۵۴۶۸

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی عملکرد وزارت جهاد کشاورزی در دولت یازدهم

نام دفتر: مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی)

تهیه و تدوین کنندگان: مهراں برادران نصیری، وهب میرباقری

ناظران علمی: حسین افشین، محسن صمدی

متقاضی: معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۰۶/۰۱